

ЖЫВЁЛАГАДОУЛЯ I ВЕТЭРЫНАРЫЯ

УДК 619:616.98.579.834.15-08

У. А. КІРПІЧОНACK, А. У. КІРПІЧОНACK

УПЛЫЎ ПРЫРОДНА-ГЕАГРАФІЧНЫХ ФАКТАРАЎ НА ЭПІЗААТЫЧНЫ ПРАЦЭС ПРЫ ЛЕПТАСПІРОЗЕ БУЙНОЙ РАГАТАЙ ЖЫВЁЛЫ І СВІНЕЙ У РЭСПУБЛІЦЫ БЕЛАРУСЬ

Лептаспіroz — інфекцыяне прыродна-ачаговае (не трансмісіўнае) захворванне свойскіх і шмат якіх відаў дзікіх сысуноў, а таксама чалавека. Па актуальнасці, эпідэміялагічнай значнасці і эканамічнай стратынасці лептаспіroz стаіць у адным радзе з туберкулёзам (ВОЗ), папера-дзе пастэрэлёзу, сібірской язвы, лістэрыйезу, эмкару і іншых хваробаў.

Ёсць шэраг паведамленняў пра тое, што тэрытарыяльнае пашырэнне лептаспірозу сярод жывёл і людзей шмат у чым залежыць ад прыродна-геаграфічных фактараў [1—5].

Мэта працы — вывучыць уплыў некаторых прыродна-геаграфічных фактараў на эпізатычны працэс пры лептаспірозе буйной рагатай жывёлы і свіней. Пры правядзенні даследаванняў выкарыстоўвалі вынікі ўласных назіранняў, даныя афіцыйнай ветэрынарнай статыстыкі, гідратецэнтра і Інстытута глебазнаўства і аграхімії.

Аналіз агракліматычных рэурсаў і аграхімічных характарыстык глебаў паказвае, што Рэспубліка Беларусь мае добра развітую геаграфічную сетку, якая складаецца са шматлікіх рэк, азёраў, балотаў і сістэмы меліярацыйных канаў, каналаў, вадасховішчаў, сажалак. У межах Рэспублікі Беларусь размешчана значная частка водападзелу паміж Балтыйскім і Чорным морамі. Клімат вільготны і ўмерана цёплы. Адзначана, што разнастайны рэльеф спрыяе развіццю рачнай сеткі, сярэдняя гушчыня якой складае 44 км на 100 км². У рэспубліцы 20,8 тыс. рэк і больш за 10 тыс. азёраў.

У Беларусі пераважаюць дзярнова-падзолістыя, дзярнова-падзолістыя забалочаныя і тарфяна-балотныя глебы. З улікам характару глебавага покрыва і прыродных умоў на тэрыторыі рэспублікі вылучаны тры глебавыя правінцыі, у склад якіх уваходзіць 20 аграглебавых раёнаў. Лясамі пакрыта каля 1/3 тэрыторыі рэспублікі, галоўным чынам пясчаныя раёніны і забалочаныя нізіны. Менш за ўсё лясоў у Гродзенскай вобласці.

Вызначана, што Рэспубліка Беларусь адносіцца да зоны дастатковага ўвільгатнення. За год у сярэднім выпадае 520 мм на паўднёвым заходзе і да 700 мм і больш на Навагрудскім узвышышы.

Па колькасці вільгаці глебы падзяляюцца на аўтаморфныя (нормальная ўвільгатненая) — 45,3%; паўгідраморфныя (пераўвільготненая) — 40,3; гідраморфныя (тарфяныя) — 14,4%. Найбольшая колькасць пераўвільготненых глебаў размешчана ў Брэсцкай, Гомельскай і Віцебскай абласцях.

Цеплавыя рэжымы глебы залежыць ад механічнага саставу, вільготнасці, кліматычных асаблівасцяў размяшчэння, экспазіцыі схілаў, глубіні стаяння грунтавых вод. Дзярнова-падзолістыя пясчаныя і супясчаныя глебы іраграваюцца ў 1,5—2 разы хутчэй, чым глебы на больш цяжкіх пародах, у 2—2,5 раза хутчэй, чым дзярнова-глеевыя глебы, у 3—4 разы

хутчэй, чым тарфяна-балотныя. У рэспубліцы больш за 70% ворных земляў і 45% кармавых угоддзяў маюць павышаную кіслотнасць.

Пры аналізе тэрытарыяльнага заходжання гаспадараў, у якіх вызначаны лептаспіroz буйной рагатай жывёлы, было адзначана яго праўленне ў раёнах, размешчаных ва ўсіх глебава-кліматычных зонах і падзонах, а таксама ў большасці араглебавых рэгіёнаў рэспублікі. У гэтых зонах ёсьць тыпы глебаў, адрозныя як па будове глебавага покрыва, так і па ўвільгатненні, цеплавым рэжыме, забалочанасці, сярэдня-ўзважаных величынях pH, сярэднегадовых паказчыках тэмпературы паветра і колькасці выпадаючых ападкаў. Пад'ёмы максімальнага захворвання буйной рагатай жывёлы лептаспіrozам прыпадалі на 1972 і 1983 гг. Паводле даных гідраметцэнтра рэспублікі, у гэтых тэрмінаў ападкаў выпадала на 117—125 мм больш у параўнанні з сярэднегадовымі. Інтэнсіўнасць праўлення эпізаатычнага працэсу лептаспіrozу ў буйной рагатай жывёлы ў названыя гады, на наш погляд, звязана з павелічэннем колькасці выпадаючых ападкаў.

Вынікі даследаванняў паказваюць, што найбольшая колькасць небяспечных пунктаў па лептаспіrozу буйной рагатай жывёлы зарэгістравана галоўным чынам у Брэсцкай, Віцебскай, Гомельскай і Магілёўскай абласцях, у рэгіёнах, якія маюць высокі працэнт пераўвільготненых глебаў, вялікую колькасць рэк, азёраў, балотаў, меліярацыйных каналоў, канав і штучных вадасховішчаў. Гэтыя аб'екты садзейнічаюць працягламу захоўванню лептаспіroz у вонкавым асяроддзі, з'яўляюцца фактарамі перадачы ўзбуджальніка і прымаюць удзел у пашырэнні лептаспіrozу сярод жывёл пры выпасе, паенні, пры скормліванні грубых кармоў, якія нарыйтоўваюцца на пераўвільготненых сенакосных угоддзях.

Улічваючы высокую адчувальнасць патагенных лептаспіроў да pH асяроддзя, для высвятлення прычын нераўнамернасці пашырэння лептаспіrozу жывёл па раёнах Віцебскай вобласці мы параўналі распаўсюджанне гэтай хваробы ў залежнасці ад кіслотнасці глебаў па раёнах шляхам складання аналітычнай табліцы (табліца).

Для зручнасці параўнання ўсе раёны вобласці па плошчы пашаў і сенакосаў з кіслымі глебамі (pH 4,0—5,5) былі падзелены на чатыры групы: I — раёны, якія маюць плошчу пашаў і сенакосаў з кіслымі глебамі ў памеры да 25% плошчы іх у раёне; II — 26—50; III — ад 51 да 75; IV — звыш 75%.

З табліцы відаць, што 85,7% усіх небяспечных па лептаспіrozу пунктаў 86,5% захварэўшых і 87,8% загінуўшых ад гэтай хваробы жывёл (за 1981—1990 гг.) прыпадаюць на раёны, у якіх плошча пашаў і сенакосаў з кіслымі глебамі складае не больш за 50% адзначаных угоддзяў у раёне, і толькі 14,3% небяспечных пунктаў, 13,4% захварэўшых жывёл і 12,2% загінуўшых было ў раёнах, дзе плошча гэтых угоддзяў з кіслымі глебамі складае больш за палову. У раёнах, дзе плошча пашаў і сенакосаў з кіслымі глебамі была большай за 75%, лептаспіroz рэгістраваўся значна радzej.

Пашырэнне лептаспіrozу па раёнах у залежнасці ад плошчы пашаў і сенакосаў з кіслымі глебамі

Плошча з кіслымі глебамі, %	Небяспечных пунктаў		Захварэла		Загінула	
	n	%	n	%	n	%
0—25	15	53,5	321	61,7	38	57,5
26—50	9	32,2	129	24,8	20	30,3
51—75	3	10,7	52	10,1	6	9,2
Больш за 75	1	3,6	18	3,4	2	3,0
Усяго	28	100	520	100	66	100

Даследаваннямі вызначана, што паміж географічним пашырэннем лептаспірозу жывёл і кіслотнасцю глебаў пад пашамі і сенакоснымі ўгоддзямі існуе адваротная карэляцыйная залежнасць: з павелічэннем плошчы ўгоддзяў з кіслымі глебамі колькасць небяспечных пунктаў і лік захварэўшых жывёл на гэтых тэрыторыях змяншаюцца, а ў раёнах, дзе плошча ўгоддзяў з кіслымі глебамі складае больш за 75%, адзначаюць адзінкавая выпадкі захворвання.

У свінай тэрытарыяльнай прымеркаванасці лептаспірозу не вызначана, што звязана з прымысловай тэхналогіяй іх гадавання і ўтрымання.

Лептаспірозам жывёлы хварэюць ва ўсе поры года, аднак часцей хвароба выяўляецца ў лютым—красавіку і жніўні—лістападзе (каэфіцыент сезоннасці роўны 21,8%, індэкс сезоннасці — 2,24). У свінай адзначаны 3 пікі пад'ёму захворвальнасці: у лютым, красавіку—чэрвені і ў верасні (каэфіцыент сезоннасці — 55,45%, індэкс сезоннасці — 2,27).

Вывады

1. Некаторыя прыродна-географічныя фактары з вонкавага асяроддзя ўплываюць на інтэнсіўнасць эпізаатычнага працэсу.
2. Найбольш высокія паказчыкі захворвальнасці буйной рагатай жывёлы лептаспірозам адзначалі ў гады, калі выпадала максімальная сярэднегадовая колькасць атмасферных ападкаў.
3. Лептаспіроз буйной рагатай жывёлы рэгіструецца ва ўсіх раёнах Беларусі, але часцей ён сустракаецца ў мясцовасцях, дзе глеба пашаў і сенакосаў вільготная, мае ў сабе шмат гумусу з нейтральнай або слабаштолачнай рэакцыяй.

Summary

Our experiments have shown that some geographical and natural conditions intensify epizootic process in animals affected with leptospirosis.

We have found out that *L.* in cattle and swine is recorded everywhere in the country, but *L.* of cattle is more common in the regions where the land of pastures and meadows is overwet and contains much humus and is of neutral or poor alkaline reaction in the years of maximum quantity of precipitations.

Літаратура

1. Апаньин В. В. Лептоспирозы людей и животных. М., 1971.
2. Глушков А. А., Тарасенко Л. М. // Диагностика, организация и проведение противолептоспирозных мероприятий в хозяйствах Московской области: Методич. реком. М., 1992.
3. Голуб В. П. // Тез. докл. VIII Всесоюз. конф. по лептоспирозам. Тбилиси, 1983. С. 84—85.
4. Кирьянин Е. А., Ярошенко В. Я. // Сибирский вестник с.-х. науки. 1991. № 1. С. 81—86.
5. Малахов Ю. А. Лептоспирозы животных. М., 1992.

БелНДІЭВ імя С. М. Вышалёсскага

Паступіў у рэдакцыю
17.01.95